

Szakály Sándor

Budapest elfoglalásáért emlékérem a szovjet katonák zubbonyán

Miért is védték Budapestet 1944–1945-ben? Akár ezt a kérdést is feltehetnénk, olvasva Mihályi Balázs és Moys Zoltán írását a Magyar Nemzet február 11-i számában. Fel is tették ezt sokan már egykoron, és fel is teszik ezt a kérdést napjainkban történészek, közírók, politikusok, és nem egy esetben politikai hovatartozásuk okán adják meg a maguk válaszát. A legtöbb esetben elvárva a másik féltől, hogy az elfogadja az ő – hitük szerinti – színtiszta igazságát.

A kérdés már csak az: léteznek-e színtiszta igazság vagy a veszteseknek is lehet (rész)igazsága?

A történelmet – ahogy ezt már évezredekkel ezelőtt megállapították – mindig a győztesek írják, és az ő nagyvonalúságtól függ(ött) mindig, hogy lehetett-e a veszteseknek némi részigazsága. Magam úgy gondolom, a veszteseknek is lehet.

Úgy látom, nem vonható kétségbe az az állítás, miszerint az 1944. decembere és 1945. februárja között eltelt időben a volt Magyar Királyi Honvédség katonái Magyarország fővárosát, Budapestet és a hazájukat védték. A döntő többségük – tisztek, legénységi állományúak, de még a fegyver nélküli katonai szolgálatot teljesítő munkaszolgálatosok egy része is – úgy vélte, a kötelességüket teljesítik, a kapott parancsoknak megfelelően járnak el.

A parancs pedig a végsőkig való kitartásról szólt, amelyet a német Harmadik Birodalom teljhatalmú vezére és kancellárja, Adolf Hitler adott ki. A próbálkozások, hogy legyen Budapest nyílt város, kerülhesse el az ostromot, nem hallgattak meg, Budapest erődé vált (Festung Budapest). Az 1944. december 24-re – mintegy karácsonyi ajándékként – körbezárt főváros hetven ezer főre tehető védője – 37 ezer magyar és 33 ezer német katona – és a polgári lakosság sorsa megpecsételődött.

A mintegy háromszoros túlerőben lévő, nehéztüzérséggel, jelentős számú harckocsival és légierővel rendelkező szovjet Vörös Hadsereg ukrán frontjai és a mellettük harcoló román csapatok ellen mintegy ötven napig tartani az élelmiszer-, gyógyszerhiánnyal küzdő várost emberfeletti teljesítmény volt. Az ostrom utolsó napjaiban víz, áram- és gázszolgáltatás alig volt, kenyér néhány dekagramm, lóhús, bab vagy borsó, ha jutott egyáltalán cívilek és katonának.

A fővárosban lévő magyar katonai alakulatok parancsnoka, vitéz Hindy Iván altábornagy – az ostrom utolsó pillanataiban vezérezredessé kinevezve – érdemben nem tudott beleszólni a védelem kérdéseibe, hiába ruházta fel Budapest székesfőváros területén magyar vonatkozásban teljhatalommal 1944. december 6-án. Alárendeltje volt a német vezetésnek, önálló döntéseket nem hozhatott. Célja – amennyire lehetett – a polgári lakosság védelme, a pusztítások mértékének csökkentése volt, de a főváros feladásáról ő nem dönthetett. 1944. decemberének utolsó napjaiban törzsének több tisztje javasolta a budai oldalon való a kitérést a szorosan bezáródó elleneséges gyűrűből, de nem kapott rá lehetőséget.

Maradt a végsőkig való harc, amely sok tízezer ember életébe került, és hatalmas anyagi veszteséggel járt. Mindezt tetézte a szovjet Vörös Hadsereg „(hadifogoly)szelő” tevékenysége, amely a polgári lakosság soraiból pótolta a hiányzó (hadifogoly)létszámot. Mert ki vállalta volna a felelősséget Sztálin generalisszusz előtt a hosszú ostromért, melyet követően alig akadt hadifogoly?

Lett hát kellő számú hadifogoly, következett a megszállás, amit a megszállók jóvoltából évtizedekig felszabadításnak vagy felszabadulásnak illett/kellett nevezni függetlenül attól, hogy a harcokban részt vett szovjet katonák zubbonyára a Budapest elfoglalásáért emlékérem került – és a történetek különböző megközelítésű magyarázata, amelyben mindenkinek lehet részigazsága. S talán így a legjobb!